

„ДАМА ПИКА“

Русенската народна опера обогати репертоарния си фонд с още едно крупно произведение. Наред с „Огелю“ от Верди, на неяма си има вече и мигре и „Дама пика“ от Чайковски. В ход е подготвянето на „Самсон и Далила“ от Сен-Санс и на балета „Хайдушка песен“ от Ал. Райчев. Тия заглавия сами по себе си съчат грижите, които ръководството на театъра полага за емисията художествена и идейно-естетическа политика.

Операта „Дама пика“ отдавна и често привлича вниманието на българските музикално-сценични труженици. От 1926 година на сам тя е имала 4 премиери в София и 1 във Варна. Русенската постановка е шеста по ред у нас. Нейни автори са диригентът Р. Райчев, режисьорът Евг. Немиров и художниците К. Неделчев (на декора) и Мих. Найденова (на костюмите).

„Дама пика“ е сложно многопланово произведение. В оперното творчество на Чайковски тя заема същото място, както Шестата симфония сред оркестровите му произведения. Дълбокият психологизъм, явките образи, екстремните страсти, емоционалната наситеност, спонтанното и целеструено музикално-драматургично развитие, стройната фактура, величествената архитектура на дават богата възможност за изпълненна творческа изjava. Същевременно те могат да позволят към една или друга крайност, при което да се пренесат основният замисъл на автора, цялостното звучене на творбата. Особено трудно е да се намери, да се запази и проведе етническа стилна линия на изпълнението.

Както е известно, действието на операта е пренесено във времето на Екатерина Втора, т. е. в 18 в. Тук е едно от главните

различия с повестта на Пушкин, върху чиято основа е написано либретото. При Чайковски редица сцени носят характера, които цинично и особено в тая епика, носят следователно и съответните изисквания за стилна интерпретация. Съвременния композиторът не е могъл, а и не се е стремил да пренебрегне своето съвремие. Както и в останалите му произведения, то присъства в „Дама пика“ като световънско, проблематично, чувствително, емоционален строй, звучене, естетика, насоченост. Изниква и трета трудност — всъщност това да бъде пресъздадено по такъв начин, че да стигне до днешния слушател, да го убеди, да го развълнува, да го трогне. По силите ли е на Русенската на родна опера една такава задача? Той въпрос съпровождаше неизменно подготовката на „Дама пика“ и предизвикваше разгорещени спорове. Тяхвата амплитуда се оказва твърде широка. Спорите се за принципи, но се спореше и със сам безпринципно. Сега, след премиерата най-добър аргумент са постигнатите резултати.

Преди всичко необходимо е да се отбележи голямата полза, която колективът извлече от спешната си с това произведение. Преодолявайки редица необичайни трудности, певците трябваше да се приучат към едно по-ново третиране на вокалните проблеми, различни както от италианския, така и от съвременния певчески маниер. Отговорни функции бяха възложени и на оркестъра. Само тия два факта са достатъчни, за да наклонят везните към положителна преценка. Нейната стойност ще нарасне още повече, ако се вземе под внимание малобройността на масовите колективи — хор и оркестър и множеството други обективни пречки, които

затормозват работата на изпълнителските оперни театри. Не може например да не пада лъчът напредък на М. Мартинов от първите предконкурсни спектакли преди по-малко от една година досега. Крайният му тембрист глас е укрепил, стабилизирал се е, звучи по-изравнено, по-внушавателно. Мартинов преодолел успешно вокално-техническите трудности в партията на Герман, а това се отразява и положителен смисъл и върху сценичното му поведение, макар че там има още много да се желае. Лица на Евд. Зразкова е може би най-цялостното постижение от певческа и музикална гледна точка, най-уравновесено и осмислено. Дължи се на усета на изпълнителя за правилно образиране и за степенуване на изразните средства. М. Касаров показва, че разпознава с дадени да защити още по-добре вокалната партия на княз Елецки. Също откъм певческата им страна трябва да се разглеждат сполучливите прояви на Б. Цветков — Чекалински и на В. Григоров — Свирин. Особено внимание заслужава оркестърът. Общо взето той се справя много добре с ролята си на носител на драматургичното развитие. От всичко казано дотук е ясно, че русенската „Дама пика“ има редица положителни качества. Те засягат главно певческата и музикална страна на постановката и следва да се разглеждат във връзка с диригентската трактовка и изисквания.

Постановката има и уязвими места. Това е съвсем естествено особено при произведения от типа на „Дама пика“. Но слабостите се търсят като че ли не точно там, където се намират. Изказва се съмнение, например, че русенската опера има певци, които мо

гат да изпеят „Дама пика“. Поставен така, въпросът е повече от погрешен. Да се изпее „Дама пика“ наистина е трудно. Но не е невъзможно. Това бе потвърдено и сега. Почти всички солисти изпълня — повече или по-малко сполучно — своите партии. Проблемите започват отгук нататък. Те засягат и постановъчната концепция, т. е. възгледите на диригента и режисьора, техните изисквания в предартистната, в лабораторната работа, а за диригента и по време на самия спектакъл; засягат и личните качества на всеки отделен изпълнител, способността му да възприма цялостно и органично да претворява музиката на Чайковски. За всичко това е необходимо не само време, но и опит, какъвто липсва на почти всички наши оперни състави. Затова в Русенската пеят, но не знаят какво да правят по време на оркестровите епизоди, в които се доразкрива душевното състояние на героите или се осъществява важно драматургично решение (особено силно това се чувства в IV и V картина). Не знаят, защото не са приучени да възприемат музиката извън своите партии, да я схващат като единен музикално-драматургичен и смислов процес. Оказва се, че жестикулациите, разходките по сцената, симулирането на душевни преживявания не са достатъчни, за да предадат богатото съдържание на операта. Създава се впечатление, че в общата постановъчна концепция музиката не е изиграла ролята си достатъчно и напълно. Режисьорският замисъл се ограничава във външното сценично поведение на актьорите, в мизансцена, без да разкрие истинската същност на героите и на взаимоотношенията между тях. Диригентското тълкуване спира до коректното и културно поднасяне на нотния текст, до хубави изграждания, но не прониква в дълбочината на музикалните образи. Декорът

е твърде съдържан, и студен за емоционалния тонус на творбата. Сам за себе си той е сполучлив и удобен. Състои се от няколко общи елемента и терен, следствие на което промените стават бързо и се запазва единството и последователността на сценографското решение. Но като че ли той по по-малко за Пушкинската повест е нейния съществувателен и безскрупулен Герман, отколкото за операта на Чайковски. Декорът е непрактичен за III картина, тъй като налага разпръскването на малобройния по начало хор, а това разсейва звучността му. Костюмите са много по изпичани и са интересни като цветово усещане, но тъкмо то налага олюзване с друго, много позикнералостно и различно по характер изкуство. Недоумение буди начинът, по който Ас. Манолов е поставил танците, смесвайки различни стилове. Изобщо стиловата неиздръжаност е отличителна за цялата интермедия и се подсилва от ненужното драматизиране при изпълнението на Г. Георгиева (Прилепа) и на Евг. Бабачева (Милосвор). С излизане психологичен външж е обременен и Томски на Н. Деянов.

Особени възражения буди оупаът на Графичната. И при Пушкин, и при Чайковски тя е никак на отломка от отдавна минало време, развалина, както я описва Свирин. В русенската постановка тя е запазена възрастна дама с величествена осанка и нарствено държане. Странно е, че една актриса като А. Ангелова, която има способността да създава атмосфера около себе си, не е попаднала в точния портрет на героинята, а я разкрива чрез остарели външни изразни средства. Голямата възкрателност към Ангелова съответствува на големите гласови и актьорски възможности на тая талантлива певица. Тя трябва да признае да овладява темперамента си и да насочи вниманието си към

поддържането на цялостна певческа линия.

В „Дама пика“ ансамблите са малко на брой. Толкова по-голяма е неудовлетвореността от тях като проявление. Те не само звучат колебливо в интонационно отношение, но се пукват от изравняване както по сила, така и по харахтер на звукопроизвеждането. Проблеми съществуват и за хорония колектив и неговия ръководител А. Димитров. Най-големият от тях е да се преодолят трудностите на високата театура, които увреждат интонационната стабилност на сопрановата партия и качеството на звука при тенорите.

ОТРЪЖАЧИ

Неизминна грижа на ръководството на операта и на русенската общественост трябва да бъде разрастването на хора и оркестъра до един шо-голе принципен размер, съобразени със задачите, които стоят пред институцията. Тая година те са малко едностранчиви, тъй като заагажирват единствено и прекомерно драматичните гласове и пренатоварват масовите колективи.

Желателно е за в бъдеще да съществуват по-голяма целестоварност при подбирането на репертоара. Това има значение и за изпълнителите, и за публичната публика.

СТАНКО РАЗВОЙНИКОВ